

Անահիտ ՀԱԿՈՒՅԱՆ
Երևանի պետական համալսարան

ՍԹՎԵՆՍՈՆԻ ՖԱՆՏԱՍՏԻԿ ԱՇԽԱՐՀ

Ռոբերտ Լուիս Սթիվենսոնի կյանքը հակասական էր, երկակի, լի տարօրինակ ու ճակատագրական անակնկալներով: Նա փորձում էր իր ստեղծագործությունների միջոցով իմաստավորել իրական կյանքի հակասությունները, ամեն գնով արձանագրել չարի հանդեպ բարու հաղթանակը: Ստեղծելով երկարված հերոսներ՝ գրողը վերջիններիս վրա է տեղափոխում սեփական ապրումներն ու լուծում փանջալից ներքին հակասությունները:

«Բժիշկ Ջեքիլի և պարոն Հայդի տարօրինակ պատմությունը» դառնում է ոչ միայն դեռ մանկության տարիներից Սթիվենսոնի մեջ երկակի գոյության ծրագրի ապրումների սուբյեկտիվացում, այլև հեղինակի նշանակալի գործերից մեկը, որը կարևոր դեր ունեցավ դիստոպիայի ինքնության խանգարման խնդիրներով զբաղվող ժամանակակից հոգեբանության զարգացման գործընթացում:

Բանալի բառեր. դիստոպիայի խանգարում, գրական մարգարե, երկակի էություն, կերպարանափոխություն, բուրժուական բարքեր, աշխարհի երկարում, մղձավանջ, տեսիլք, սցենարային մատրիցա

«Կյանքն ավելի գրավիչ է, քան ամենահնարամիտ հորինվածքը: Կյանքն ավելի սարսափելի է, քան ամենացնցող սարսափ ֆիլմը: Բարի գալուստ ԻՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀ: Աշխարհ, որի բազմակողմանիությունը գերազանցում է ամենահամարձակ սպասելիքները», - այս խոսքերով է սկսում իր ինքնակենսագրական «Հնարանքից էլ տարօրինակ» վեպը ժամանակակից ամերիկացի գրող, Սթիվենսոնի հետևորդ Չակ Պալանիկը /http://librebook.me/stranger_than_fiction_true_stories/, որի «Մարտական ակումբ» վեպի առանցքային թեման՝ անձի երկատումը, գիտական մակարդակով առաջին անգամ դրսևորվել է Սթիվենսոնի «Բժիշկ Ջեքիլի և պարոն Հայդի տարօրինակ պատմությունը» ստեղծագործության մեջ:

Կյանքի և ստեղծագործության ավանդական համադրությունը մի շարք պատճառներով առավել դիտարժան է Ռոբերտ Լուիս Սթիվենսոնի օրինակում: Նախ և առաջ ինքը՝ Սթիվենսոնը, ձգտում էր խորությամբ իմաստավորել ստեղծագործական ընթացքը գրողի կյանքի հետ ունեցած փոխհարաբերության մեջ, և «այդ հարցում նա եվրոպացի առաջին գրողներից մեկն էր» /УРОВ, 1970: 247/:

Բավական երկար ժամանակահատվածի ընթացքում՝ ընդհուպ մինչև 20-րդ դարը, երբ հոգեբանական գիտությունը կտրուկ զարգացում է ապրում, հասարակության մեջ մեծ հետաքրքրություն առաջացնում և սկսում ազդել գրական տեքստերի վրա, Սթիվենսոնը, որն այսօր

դիսսոցիատիվ խանգարման ախտորոշման գրական մարզարեն է համարվում, ընթերցողների շրջանում հայտնի էր որպես ընդամենը մեկ գրքի հեղինակ. «Սթիվենսոնի անվանն անմիջապես հաջորդում է «Գանձերի կղզին»՝ իբրև սպառիչ լրացում: «Գանձերի կղզու» առանձնահատուկ հոշակը դպրոցական միջավայրում Սթիվենսոնի ստեղծագործությանը փակցնում է բաց ու շատ մատչելի գրքի պիտակ, իսկ դրա հեղինակին՝ պատանիների համար ստեղծագործող գրողի համբավ» /Стивенсон, 1981: 3/: Սթիվենսոնի ամենահայտնի վեպի հաջողությունը պայմանավորված է դրա հեշտ ընկալելի, հետաքրքրություն շարժող ու միաժամանակ չխճճված սյուժեով, happy end- ով, որը գրքի ընթերցողին դրական մոտիվացիա է հաղորդում՝ հավատ ներշնչելով երազանքի իրականացման հնարավորության հանդեպ: Սթիվենսոնը գրում է. «Մանկության ու պատանեկության տարիներին ինձ ծույլ էին համարում և որպես ծուլության տիպարի՝ մատով էին ցույց տալիս, բայց ես անգործ չէի մնում, ինձ մշտապես զբաղեցնում էր գրել սովորելու իմ հոգսը: Իմ գրպանում անպայման երկու գրքույկ էր լինում. մեկը ես կարդում էի, մյուսի մեջ նշումներ էի անում: Մինչ ես զբոսնում էի, ուղեղս ջանասիրաբար համապատասխան բառեր էր փնտրում՝ տեսածս նկարագրելու համար: Ճանապարհին նստելով՝ ես սկսում էի կարդալ կամ մատիտն ու նոթատետրն առնում ու գրառումներ էի անում՝ փորձելով հաղորդել տեղանքի հատկանիշները: Կամ մտապահելու համար գրի էի առնում ինձ ցնցած բանաստեղծական տողերը: Այդպես էի ես ապրում՝ բառերի հետ» /Урнов, 1970: 255/: Ուշագրավ է, որ մոտավորապես նույն ժամանակաշրջանում, երբ Սթիվենսոնը գրականության միջոցով սովորում էր զարգացնել իր մեջ գրական վարպետության հմտությունները, Ֆրանսիայում գրականության դասական Գյուստավ Ֆլոբերը փորձում էր իրականության արտահայտման իր գեղարվեստական մեթոդը փոխանցել Մոպասանին, որը հետագայում իր ուրույն խոսքն է ներդնում եվրոպական քննադատական ռեալիզմի մեջ. «... Ֆլոբերն իր սանից պահանջում էր զարգացած և սուր դիտողականություն ունենալ, կարողանալ կյանքի երևույթները յուրովի, նորովի տեսնել և ցուցադրել դրանք այն ուրույն, հատկանշական կողմից, որն իրենից առաջ արվեստի մեջ ոչ ոք չէր նկատել» /Мопассан, 1958: 4/: Այն, ինչ Ֆլոբերը գրելու արվեստի վերաբերյալ խորհուրդ էր տալիս իր սանին, Սթիվենսոնը բնագոյաբար էր զգում և ինքնուրույն, առանց հուշման անցնում այդ ճանապարհը: Սթիվենսոնը ենթադրում է, որ իր ժամանակի գրականությունը «տեսողական ջղի շրջան է ապրում», և տեսաբար բառերի միջոցով տեսանելության և ծավալի զարմանալի արդյունքի հասնելով՝ հղկում է իր գրիչը «Գանձերի կղզուց» դեպի ստեղծագործական բարձունք համարվող «Բժիշկ Ջեքիլի և պարոն Հայդի տարօրինակ պատմությունը» տանող ճանապարհին: Սթիվենսոնն արձակի մեջ կարևորում էր այն առանձնահատկությունները, որոնք այն

մոտեցնում էր դրամային՝ երկխոսությունը, դինամիկ սյուժեն, իրադարձություններով հագեցած գործողությունները: Միաժամանակ նրան հաջողվում է ճկուն, բազմակողմանի կապեր հաստատել պատկերվող երևույթների միջև՝ օգտագործելով ասոցիատիվ ընկալումն ու հենվելով արձակի նորագույն տեխնիկայի փորձի վրա: Դոստոևսկու «Ոճիր և պատիժ»-ը կարդալուն պես վեպի, ինչպես նաև ավելի շատ իր միտքը վաղուց զբաղեցրած երկատված մարդու՝ Դիքոն Բրոուդիի խորհրդավոր կերպարի տպավորության տակ ապագա գլուխգործոցի սյուժեն ու կերպարները երազում տեսած Սթիվենսոնին մնում էր, սեփական տեսական ծրագրի դրույթների վրա հենվելով, երազը թղթին փոխանցել: Հենց «Բժիշկ Ջեքիլի և պարոն Հայդի տարօրինակ պատմությունը» պետք է դառնա հեղինակի համար ամենանշանակալից գործերից մեկը, ու թեև դրա ստեղծումը, ինչպես թվում է, մեծ ջանքեր չի պահանջում, այդուհանդերձ, հենց այս մեկն է տակնուվրա անում գրողի հոգին. «Դրա հետևում արցունքների շատրվան կա» /Стивенсон, 1981: 35/: Հենց այս վիպակին է Սթիվենսոնը պարտական այն փաստով, որ 20-21-րդ դարերի հոգեբանական և ինտելեկտուալ երանգավորում ունեցող գրականության բազմաթիվ հեղինակներ (Գրեհեմ Գրին, Խորխե Լուիս Բորխես, Օրհան Փամուկ և այլք) նրան բացեփաց դասում են իրենց վրա ազդեցություն թողած ուսուցիչների շարքին:

«Բժիշկ Ջեքիլի և պարոն Հայդի տարօրինակ պատմությունը» դառնում է վաղուց՝ դեռ մանկության տարիներից Սթիվենսոնի մեջ երկակի գոյության ծրագրով ներդրած անձնական ապրումների սուբլիմացիա: Բայց հենց այդ երկակի էությունը, որը կառուցված է նրան տանջող անսպասելի հակադրության վրա, նրա վարած այդ երկակի կյանքը, որն ապշեցնում ու զարմացնում էր ոչ պակաս, քան գրողի ստեղծագործությունը, մեծապես նպաստում են հոչակի տարածմանը: Տարատեսակ դիմակահանդեսային կերպարանափոխությունները զգայուն հոգի և նպատակաուղղված բնավորություն էին թաքցնում: Խիզախ պահվածքը, այն միջավայրի անսովորությունը, որտեղ հայտնվել էր Սթիվենսոնը, դրամատիկ ճակատագիրը, այդ ամենի ամբողջությունը գրգռում էր երևակայությունը:

1910 թվականին՝ գրողի վաղաժամ մահից հետո, նրա նախկին ընկերն ու մի քանի վաղ պիեսների համահեղինակը՝ երբեմնի ազդեցիկ ու կարևոր գրական գործիչ Ուիլիամ Հենլին, ի լուր աշխարհի հայտնում է, որ ընտանիքի տարածած պատկերացումը գրողի մասին խիստ խեղաթյուրված է, որ «նա բնավ էլ քաղցրաթև հրեշտակ չէր» /Стивенсон, 1981: 4/: Եթե Սթիվենսոնի առաջին կենսագիրը՝ նրա խորթ որդին, որ նրա որոշակիորեն պաճուճագարդ կերպարն էր ստեղծել, որտեղ նա նման էր բարեպաշտ ու առաքինի բժիշկ Ջեքիլին, ապա Հենլին ստիպում է Սթիվենսոնի դեմ աղմկահարույց, մերկացուցիչ քննադատություն տարածել: Նոր մեկնաբանության կողմնակիցները Սթիվենսոնի հակա-

դիր կողմն են բացահայտում, նրա մեջ տեսնում են արատավորության մարմնացում պարոն Հայդին՝ այն Սթիվենսոնի երկնմանակին, ում գրեթե սրբերի կարգն էին դասում: Հենլիի և Սթիվենսոնի միջև հարաբերությունը հատուկ, անձնական խնդիր է: Եվ, այդուհանդերձ, չի կարելի չհիշել, թե որքան վաղուց էր նրանց ընկերությունը խզվել, թե ինչպես էր ինքը Հենլին՝ երկիմաստ մի անձնավորություն, հրահրել իրենց վեճը /Օլդինգտոն, 1978/. Կարծիք կա, որ հենց նրան է Սթիվենսոնը պատկերել միոտանի ծովահեն Ջոն Սիլվերի, իսկ ավելի ուշ նաև Բալլանտրեի գրավիչ ու դիվային տիրոջ կերպարներում: Նշված մերկացումից մեկ տարի անց լույս է տեսնում Սթիվենսոնի երկհատորյա կենսագրությունը, որի հեղինակն էր գրողի զարմիկ Գրեհեմ Բելֆուրը, սակայն այդ աշխատությունը չի լուծում կասկածները, լույս չի սփռում Սթիվենսոնի արդեն առասպելական դարձած ճակատագրի մութ կողմերի վրա:

1914 թվականին վախճանվում է Սթիվենսոնի կինը՝ Ֆաննին, և Նյու Յորքում աճուրդի ժամանակ բուռն իրարանցում ու սակարկում է սկսվում Սթիվենսոնի նամակագրական ժառանգության շուրջ. վաճառվում են նամակները, ձեռագրերը: Որոշակի մշուշոտ ակնարկները առիթ էին դառնում վճռական եզրակացությունների համար: Քննադատական միտքը պտտվում էր Սթիվենսոնի՝ անորոշության քողով ծածկված պատանեկության տարիների շուրջ. «Սթիվենսոնն անթաքույց խուսափում էր «նորմալ» մարդկանց ընկերակցությունից, անտեսում էր գործերը, քաղաքի փողոցներում էր հայտնվում անթույլատրելի տեսքով, ուշադրություն գրավող երկար մազերով, անհարկի վառ հագուստով, հին անհեթեթ բերետով ու վերարկուով՝ կախ ընկած նրա նիհար, լողող մարմնից: Նա ցածրակարգ պանդուկներ էր այցելում և դրանց մշտական հաճախորդն էր դարձել, շփվում էր թափառականների ու հարբեցողների հետ, և ինքն էլ հաճախ էր խմում» /Դյակոնովա, 1983: 11-12/: Այդ ձևով պատանի Սթիվենսոնը փորձում էր իր տեղը գտնել՝ բուրժուական բարեկրթության դեմ ըմբոստանալով, մինչդեռ հայրենիքի կյանքում ավելի լուրջ փոփոխություններ էին հասունանում: Ինչպես հաղորդում է պատմաբան Ջ.Մ. Տրեվելյանը, Անգլիան արդեն «մասամբ կորցրել էր ինքնաբավությունն ու վստահությունը՝ համեմատած 50-ական ու 60-ական թվականների հետ ... երբ հարուցում էր պակաս երջանիկ երկրների նախանձը» /Թրեվելյան, 1951: 555/: Բայց, չնայած ոչ այնքան բարենպաստ հանգամանքներին, բուրժուական առաջվա պես վստահ էին իրենց բարոյական գերազանցությանը: Սթիվենսոնն արհամարհում էր այս ամենը, փորձում էր դիմադրել բուրժուական բարքերին:

Սթիվենսոնի մասին նոր նյութերի ի հայտ գալը, նրա անձի և ստեղծագործության վերաբերյալ հետաքրքրության աճը, ճշմարտության պահանջն անհրաժեշտություն են առաջացնում խորությամբ ուսումնասիրելու գրողի կյանքն ու ստեղծագործությունները: 1957 թվականին

տաղանդավոր գրող և գրականության գիտակ Ռիչարդ Օլդինգտոնը Սթիվենսոնի մասին գիրք է ներկայացնում: Սկսելով Սթիվենսոնի «իր խորին էությանը շոտլանդացու» կյանքի տարեգրությունը՝ նա նախ և առաջ անդրադառնում է այն «ողբերգական դերին, որ ունեցել էր կրոնը Շոտլանդիայի կյանքում» /Օլդինգտոն, 1978: 5/: Այնտեղ պուրիտանությունը շատ ավելի ուժեղ էր, քան Անգլիայում: Այդ «երևակայական աստվածաբանությունը՝ «երկնքի արքայությունը», «ահեղ դատաստանը», «հավիտենական կյանքը»... այդ «հնարանքների սահմանափակ աշխարհը» /Ницше, 1989: 29/ ամուր էր դրոշմվել Սթիվենսոնի գիտակցության մեջ: Մյուս կողմից Սթիվենսոնի պես բարդ խառնվածքի տեր մարդուն հոր՝ Թոմաս Սթիվենսոնի և դայակի՝ Էլիսոն Քանինգհեմի պարտադրած կրոնական դաստիարակությունը դրդում էր ընդվզման և նույնիսկ անհավատության, ինչը անվերջ և խիստ տանջալից վեճերի է հանգեցնում հոր հետ: Բնատուր ազատատենչության և հեղինակության ուժի վրա հիմնված դաստիարակության այդ հակադրությունը երկակի աշխարհայացք է ձևավորում Սթիվենսոնի մեջ: Երկակի էր նաև վերաբերմունքը հոր հանդեպ, որը թանկ էր նրա համար, ինչ որ առումով շատ հարազատ, իսկ երբեմն բացարձակապես օտար. «... ցավով պետք է հայտնեմ, որ հայրս այսօր առավոտվանից ինձ Հայդի մի ամբողջ չափաբաժին հրամցրեց... Նրա հետ գործ ունենալն անչափ դժվար է» /Օլդինգտոն, 1978: 167/: Գրողի մանկության տարիներն անցնում են երեք հոգու՝ մոր, հոր ու դայակի անդադար հսկողության ներքո: Միակ երեխան լինելով՝ Լուիսը, բնականաբար, ընտանիքի կուռքն էր: Ծնողների նվիրվածությանը չէր զիջում նաև դայակի սերը, ում Սթիվենսոնը հարգանքի տուրք է մատուցել «Ձոն» բանաստեղծության մեջ, որով սկսվում է երեխաների համար նրա բանաստեղծությունների ժողովածուն: Էլիսոն Քանինգհեմը կալվինականության՝ Թոմաս Սթիվենսոնից էլ ավելի մոլի հետևորդ էր և գրեթե ծնված օրից Լուիսին պատմում էր շոտլանդացի բողոքականների մասին, անգլիական զորքերի դեմ պարտիզանական պայքարի, այն հետապնդումների մասին, որոնց ենթարկվում էին վերջիններս: Քրիստոնեական լեգենդներին փոխարինելու էին գալիս ուրվականների մասին պատմությունները ու սարսափ վեպերը: Հնարանքների աշխարհից Լուիսը տեղափոխվում էր երազների աշխարհ, ու «զարմանալի չէ, որ երեխան մղձավանջներ էր տեսնում» /Նույն տեղում: 14/: «Մղձավանջը» դասախոսության մեջ Խ. Լ. Բորխեսը նկատում է, որ «վայրենու կամ երեխայի համար երազներն արթնության մի դրվագ են» /Բորխես, 2009: 30/, ըստ Նիցշեի՝ «երազն արտացոլում է իրականությունը» /Ницше, 1989: 29/, և փոքր Լուիսի համար տարօրինակ պատմություններ ներշնչած այդ երազները, Բորխեսի խոսքերով՝ դժոխքի ճեղքեր են դառնում: Շոտլանդական բանահյուսությանը բնորոշ հրաշագործ մարդուկ բրաունիները դեռ մանկությունից դառնում են Սթիվենսոնի երազների անբաժան ուղեկիցները: Հետագայում գրողը

պնդում էր, որ «իրեն հաջողվել է իր բրաունիններին վարժեցնել գրելու արհեստին: Երբ ինքը քնած է, նրանք իրեն հրաշալի սյուժեներ են հուշում, ինչպես, օրինակ, բժիշկ Ջեքիլի զարմանալի կերպարանափոխությունը դիվային պարոն Հայդի և «Օլալլայի» այն դրվագը, որտեղ հին իսպանական տոհմի պատանին կծում է քրոջ ձեռքը» /Borhes, 2001: 139/:

Ու մինչ վեցամյա տղային տանջում էին մեղքի խնդիրն ու սարսափելի երազները, գիշերները նա զառանցանքի նուպաներ էր ունենում. «Ես աննկարագրելի սարսափում էի դժոխքից, որոնք ինձ ներշնչել էր, կարծում եմ, իմ բարի դայակը. տագնապներն ինձ հատկապես տանջում էին ամպրոպային գիշերներին» /Օլդինգտոն, 1978: 18/: Պատահական չէ, որ Սթիվենսոնը գրում է. «Ես հավատում եմ, որ մի օր ամեն ինչ ավելի լավ կլինի, որ այլևս դայակներ չեն լինի, և յուրաքանչյուր մայր ինքը կդաստիարակի իր երեխային» /նույն տեղում/: Եվ այդուհանդերձ, բարեսիրտ ու անկիրթ Էլիսոն Քանհինգեմը ոչ միայն մեծ դեր է խաղում ապագա գրողի անձի ձևավորման հարցում, այլև հենց ինքն է պատմում արկածախնդիր Դիքոն Բրոուդիի պատմությունը, որը բժիշկ Ջեքիլի նախատիպն է դառնում: Ժամանակի ընթացքում մղձավանջները փոխարինվում են ավելի հաճելի տեսիլքներով. բացառված չէ, որ այդ ժամանակ նա տեսած լինի նաև իրենից հարյուր տարի առաջ Էդինբուրգում ապրած Բրոուդիին:

Սթիվենսոնի զարմանալի հոգևոր նրբությունն ու զգայունությունը ծածկվում էին ճշացող հանդերձանքի և արտառոց պահելաձևի տակ. նրա բաճկոնը միշտ հին ու մաշված տեսք ուներ: Հետաքրքրական է ականատեսների երկակի, հակասական մոտեցումը Սթիվենսոնի արտաքինին. ոմանք նրան համարում էին տգեղ, իսկ կանանց մեծ մասին նա դուր էր գալիս: Ի լրումն կերպարի՝ պետք է ավելացնել, որ ըստ սեփական խոստովանության՝ ինքը Դորիան Գրեյի պես ժամանակ էր անցկացնում կասկածելի տեղերում, կասկածելի մարդկանց շրջապատում, և նմանատիպ այցելություններն «ընդմիշտ վարկաբեկում են երիտասարդին պատկառելի բնակիչների շրջանում, փոխարենն ամրապնդվում է նրա դիրքն ըմբոստների շարքերում» /նույն տեղում: 44/: Կարելի է ասել, որ եթե սթիվենսոնյան Ջեքիլի սցենարային մատրիցան Դիքոն Բրոուդին էր, ապա ինքը հեղինակը շատ բանով կյանք է տալիս ուայլոյան Դորիան Գրեյին: Ֆրանսիայում 1875 թվականի ամռանը Սթիվենսոնը նույնիսկ ձերբակալվում է՝ որպես թափառաշրջիկ: Ինքը գրողը խոստովանում է, որ «խելամիտ չէր թափառելն այդպիսի մաշված ու էքսցենտրիկ հանդերձանքով» /նույն տեղում: 87/: Մոայլ բանտախցում անցկացրած մի քանի ժամվա ընթացքում Սթիվենսոնը կարող էր երևակայել, թե ինչ ապրումներ է ունեցել իր ապագա հերոս Ֆրանսուա Վիյոնը, ում հետ ինքը բավականաչափ ընդհանրություններ ուներ: Եվ ահա 1877 թվականին լույս է տեսնում «Ֆրանսուա Վիյոնի օթևանը»

պատմվածքը, որը փորձում է բացահայտել մի կողմից հանճարի, մյուս կողմից ոճրագործի երկիմաստ կերպարը: Անբացատրելի համակրանք տաժելով իր հերոսի հանդեպ, որը մեծ բանաստեղծ է ու միաժամանակ հարբեցող ու ավագակ, ինչ-որ առումով ասպետական ու միաժամանակ բարոյագուրկ, Սթիվենսոնը փորձում է հասկանալ, թե ինչպես են նրա մեջ այդքան տարօրինակ կերպով համատեղվում բարին ու չարը: 1878 թվականին Սթիվենսոնը լույս է ընծայում «Էդինբուրգյան նկարները», որտեղ առաջին անգամ վերապատմվում է Դիքոն Բրոուդի լեգենդը: Այդ երկակի կյանքով ապրող կերպարը հետապնդում է Սթիվենսոնին, մինչև որ նա այն թղթին է հանձնում նախ Հենլիի համահեղինակությամբ մի պիեսում, ապա նաև Ջեքիլի և Հայդի այլաբանության մեջ:

«Բժիշկ Ջեքիլի և պարոն Հայդի տարօրինակ պատմությունը» լույս է տեսնում 1886 թվականին՝ հավերժ անմահություն պարզելով հեղինակին: Հետագայում անձի երկատվածության թեմային Սթիվենսոնն անդրադառնում է նաև «Կատրիոնա» ստեղծագործության մեջ, իսկ «Բալլանտրեի տերը» վեպում մարդկային բնույթի երկակիությունից Սթիվենսոնն անցնում է, այսպես ասած, աշխարհի երկակիության գաղափարին, «ոչ թե ինքնանպատակ, հեգնաբար վերաիմաստավորված, այլ պատմական զարգացման մութ ու անառողջ ուղիները խորհրդանշող արկածների պատկերմանը» /<https://www.jstor.org/stable/41938406/>:

Այսպիսով, գրողի անվան շուրջ առասպելներ էին պտտվում, գաղտնիքի, խորհրդավորության շղարշ էր հյուսվում: Նրա գրքերում արտացոլված աշխարհի երկատումը կարծես հեղինակի սեփական կյանք է ներթափանցում, և կյանքը մերթ թափանցիկ էր թվում, բոլորի աչքի առաջ՝ որպես բաց գրքի պես կարդալու առաջարկ, մերթ խորհրդավոր, ուրվակերպ, անբացատրելի: Սթիվենսոնի անձի շուրջ միշտ բամբասանքներ են պտտվում, իրարամերժ կարծիքներ են կազմվում, նրա կենսագրության և ճակատագրի միևնույն փաստերը արտացոլվում են մերթ վարդագույն, մերթ սև լույսի ներքո:

Ռոբերտ Լուիս Սթիվենսոնի կյանքն ամենահամարձակ գրական հնարանքներից էլ ֆանտաստիկ էր՝ հակասական, երկակի, որտեղ միահյուսվել էին երազն ու իրականությունը: Ստեղծելով երկակի բնույթով կերպարներ՝ գրողը նրանց է փոխանցում իր ապրումներն ու անհանգստությունները՝ հաղթահարելով սեփական հոգեբանական խնդիրները. իր խոսքերով՝ հաղթում է՝ պատվով բարձրացնելով ճակատագրի իրեն նետած ձեռնոցը:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Բորիսեն Խ. Լ. Միճափանջ, *Գարուն*, 9-10, 2009:
2. Борхес Х. Л. Собрание сочинений в 4-х томах, том III. Санкт-Петербург: Амфора, 2001.
3. Дьяконова Н. Я. Английская литература и викторианский компромисс // *Литература и общественно-политические проблемы эпохи*. Москва: Наука, 1983.
4. Мопассан Г. Собрание сочинений в двенадцати томах. Москва: Правда, 1958.
5. Ницше Ф. Антихристианин // Ф. Ницше, З.Фрейд, Э.Фромм, А.Камю, Ж.П.Сартр. Сумерки богов. Москва: Политиздат, 1989.
6. Олдингтон Р. Стивенсон. Портрет бунтаря. Москва: Молодая гвардия, 1978.
7. Стивенсон Р. Л. Собрание сочинений в пяти томах, том I. Москва: Правда, 1981.
8. Тревельян Дж. Социальная история Англии. Москва: Иностранная литература, 1951.
9. Урнов М. В. На рубеже веков. Очерки английской литературы. Москва: Наука, 1970.
10. http://librebook.me/stranger_than_fiction__true_stories
11. <https://www.jstor.org/stable/41938406>

А. АКОПЯН – *Фантастический мир Стивенсона*. – Жизнь Роберта Луиса Стивенсона была настолько парадоксально-противоречивой, полной странных и судьбоносных совпадений, неожиданностей, столкновений с пограничным миром, где сон и явь переплетались друг с другом, давая толчок дерзким вымыслам, что сама реальность кажется фантастичнее самых смелых писательских фантазий. Стивенсон неизменно пытался переосмыслить противоречия реальной жизни через сублимацию творчеством и утвердить конечную победу добра над злом, тем самым изживая собственные интернальные проблемы. Создавая героев, наделенных двойственной натурой, писатель экстраполирует на них свои переживания и таким образом находит выход из мучительной для него ситуации. «Странная история доктора Джекила и мистера Хайда» становится не только своего рода панацеей от с недавнего его внутреннего противоречия, но и его знаковым произведением, предопределившим и предсказавшим многое в развитии современной психологии, занимающейся проблемой множественной личности.

Ключевые слова: диссоциативное расстройство, литературный пророк, двойственная природа, метаморфоза, буржуазные нравы, двойственный мир, кошмар, видение, сценарная матрица

A. HAKOBYAN – *Stevenson's Fantastic World.*– Robert Louis Stevenson’s life was contradictory, full of strange and fateful coincidences and collisions with the border world, where dream and reality intertwined with one another. So his life seems to be more fantastic than the most daring fantasies of any writer. Stevenson tries to reconstruct contradictions of real life by the sublimation through the artistic creativity and to affirm the final victory of good over evil, thus overcoming his own internal problems. Creating heroes with dualistic nature, the writer conveys his anxieties to them, hereby he finds a way out of the agonizing situation. “Strange Case of Dr. Jekyll and Mr. Hyde” becomes a kind of elixir for Stevenson and a significant work which plays an important role in the development of modern psychology which deals with the problem of dissociative identity disorder.

Key words: dissociative disorder, literary prophet, dualistic nature, metamorphosis, bourgeois morals, dualistic world, nightmare, vision, script matrix